

Brigádní generál Jan Satorie

* 13. května 1887

† 30. dubna 1949

PERSONÁLIE

V posledních dvou dílech torza Vojenských dějin Československa lze najít devět odkazů na neobvyklé jméno Jan Satorie. Stejně jako heslo v Malé československé encyklopedii z roku 1987 se týkají příslušníka československých legií narozeného v roce 1894. Ve druhé světové válce byl velitelem pěšího pluku 2 v 1. čs. pěší divizi, která se v roce 1940 zúčastnila bojů proti německé armádě ve Francii. Následně velel čs. jednotkám ve Velké Británii a nakonec přešel do 1. čs. armádního sboru v SSSR jako zástupce velitele sboru. Po skončení války byl divizní generál Jan Satorie velitelem 2. vojenské oblasti, angažoval se jako člen vojenské komise ÚV KSČ a po čtyři léta byl přednostou Vojenské kanceláře prezidenta republiky Klementa Gottwalda. Dosáhl hodnosti armádního generála, byl vyznamenán nejvyššími řády a dožil se téměř 91 let. Jeho jméno i tvář jsou připomenuty v expozici Armádního muzea v Praze.

Jen několik vojenských historiků, přátel a znalců osudů československého stálého opevnění i pamětníci a pamětníků si však mnohem více cení skvělého vojáka a hraničářského velitele téhož jména, jehož životní dráha se od roku 1937 vyvíjela zcela odlišně od osudů jeho mladšího jmenovce.

Starší Jan Satorie se narodil 13. května 1887 v Hostovicích na Časlavsku v zemědělské rodině. Vystudoval obchodní akademii v Praze a prezenční službu v rakousko-uherské armádě vykonal u vozatajstva (předchůdce dnešní logistiky). U vozatajské divize č. 8 v Praze absolvoval školu na důstojníky v záloze. Po vypuknutí první světové války byl 1. srpna 1914 povolán do armády a dostal se na ruskou frontu. V roce 1916 byl zajat a v srpnu 1917 se přihlásil do československých legií a nastoupil u střeleckého pluku 5 „TGM“. Zanedlouho byl odeslán do Francie, kde bojoval jako velitel roty u pěších pluků 21 a 22. Ve stejné funkci se zúčastnil s pěším plukem 31 od září 1918 bojů na italské frontě. Do vlasti se vrátil v hodnosti kapitána pěchoty. V roce 1919 byl povýšen na majora, velel praporu za bojů s Maďary na Slovensku a byl vyznamenán čs. válečným křížem. Zůstal v československé armádě jako důstojník z povolání a prošel různými posádkami na Slovensku i v českých zemích, mj. v Jelšavě, Košicích, Jihlavě a ve Valašském Meziříčí (zástupce velitele pěšího pluku 40).

15. listopadu 1934 byl plk. pěch. Jan Satorie ustanoven velitelem pěšího pluku 15 v Opavě. Ve významném městě blízko u tehdejší severní hranice s Německem byly asi dvě třetiny obyvatelstva německé národnosti. V okrese Opava však převažovalo obyvatelstvo české, vůči německému vlivu mnohem odolnější než obyvatelstvo sousedního okresu Hlučín, který téměř dvě stě let patřil Prusku a později Německu. V Opavě byla dvě velká kasárna postavená koncem

19. století a další vojenské objekty. Kromě pěšáků zde byl umístěn i lehký dělostřelecký pluk 8 a jiné útvary. Vztahy mezi československými vojáky a německou radnicí byly od nástupu Hitlera k moci napjaté, jak to ve svých pamětech výstižně zachytil brigádní generál Matěj Němec, velitel 15. pěší brigády a opavské posádky.

Zanedlouho po příchodu plk. Satorie do Opavy začala právě u severní hranice tehdejší Země Moravskoslezské od Bohumína na západ výstavba stálého opevnění. Už v prosinci 1935 byl za desetistupňového mrazu vybetonován první čs. bojový těžký objekt – jednopodlažní pěchotní srub MO-S 8 jihovýchodně od Šilheřovic. 26. února 1936 začaly stavební práce na první čs. tvrzi Smolkov (jižně od Haje ve Slezsku). Důstojníci opavské posádky se podíleli na vytyčování pevnostních objektů v terénu a mimo běžného výcviku museli organizovat ostrahu budovaného opevnění i další přípravy na očekávaný útok Wehrmachtu. Plk. Satorie byl 16. srpna 1937 ustanoven do funkce velitele nového hraničářského pluku 4 v Hlučíně – prvního čs. elitního útvaru určeného k boji v těžkém opevnění. Jak potvrzují dokumenty i výpovědi pamětníků a pamětnic, plk. Satorie věnoval všechny své zkušenosti, schopnosti a energii, aby v co nejkratší době splnil mimořádně důležitý a průkopnický úkol.

Byl velitelem náročným, ale spravedlivým a přístupným návrhům svých podřízených na zvýšení bojeschopnosti pluku. Kvality jeho hraničářů, kterým byl vždy osobním příkladem, se prokázaly při částečné mobilizaci v květnu 1938 a ještě více při mobilizaci v září téhož roku. Při přebírání praporu pluku v Hlučíně 11. září 1938 řekl plk. Satorie slova platící dodnes: „Cizí nechceme a svoje nedáme.“

Linie těžkých objektů postoupila v roce 1938 na západ od Opavy, kde byla rozestavěna další tvrz Šibenice (východně od Sádku). Od roku 1937 ji doplňovaly též lehké objekty vz. 37. Ne všechno se stihlo dokončit – tak třeba v tvrzi Smolkov chyběly tři houfnice vz. 38 ráže 10 cm v dělostřeleckém srubu i dělová otočná a výsuvná věž s dvojicí stejných zbraní. Ze vzpomínek příslušníků pluku zachycených Martinem Vaňourkem aj. je patrné, že přesto byla bojová morálka a odhodlání hraničářů plukovníka Satorie na vysoké úrovni. Jejich reakce na četné provokace nacistických bojůvek zvláště na Hlučínsku byly rázné a úspěšné.

Po podepsání mnichovské dohody a jejím uznání československou vládou 30. září 1938 musela československá armáda také na Opavsku v prvním týdnu října opevnění bez boje vyklidit a stáhnout se za novou hranici. Jednotky německé 2. armády vstoupily do Opavy 8. října 1938 za obrovského nadšení německé části obyvatelstva. Krátce poté si zdejší opevnění, srovnatelné rozsahem s opevněním na Kralicku, prohlédli důkladně němečtí důstojníci a později i obyvatelstvo. Jeden lehký objekt na Bruntálsku navštívil dokonce sám Adolf Hitler již 7. října 1938.

Plukovník Satorie organizoval ústup jednotek armády i účinnou pomoc českému obyvatelstvu, které odcházelo do dosud neokupovaného zbytku Československa. Myslel ale i na budoucí boj. Zbraně, které jeho vojáci odebrali fašistickým ordnerům, tajně předával rodícím se odbojovým skupinám Slezského odboje prostřednictvím Bohumila Bardone. Divizní generál Emil Fiala se o svém podřízeném veliteli hraničářů vyjádřil slovy:

„V době branné pohotovosti státu ukázal se vynikajícím velitelem pluku. ... Mám za to, že ve válce byl by to velitel a voják par excellence ...“

Jedním z jeho nejlepších přátel již z čs. legií byl generál Sergej Ingr, který se mu už v roce 1939 pokusil zajistit odchod do zahraničí. Vyslaná spojka však omylem přijela pro mladšího z obou jmenovců, jehož další osudy byly krátce popsány v úvodu.

Během okupace žil Jan Satorie s rodinou v Praze a aktivně se zapojil do domácího odboje. 18. ledna 1941 byl zatčen a vězněn na Pankráci, v Opavě a v Ratiboři do 21. dubna 1943. Po propuštění pracoval v zemědělství, k němuž měl od mládí hluboký vztah stejně jako k lesnictví a jezdeckví.

Po skončení druhé světové války byl Jan Satorie 5. května 1945 povolán do aktivní služby a 1. srpna 1945 povýšen na brigádního generála. Od 26. 5. 1945 do 28. 2. 1946 byl zatímním velitelem 8. divize v Hranicích na Moravě. Občas dojížděl též do Opavy, jednoho z válek nejvíce poškozených měst u nás, a účinně pomohl při obnově zdejšího gymnázia a nemocnice. Jako zkušený voják a vlastenec viděl negativní stránky tehdejšího vývoje v ČSR i v armádě a netajil se se svými kritickými názory na něj. Mezi jeho nové přátele patřil mj. v Ostravě blízko bydlící mjr. Josef Buršík, hrdivina SSSR. V únoru 1946 dostal gen. Satorie strohý dopis od náčelníka hlavního štábu MO div. gen. Bočka s doporučením, aby si podal žádost k odchodu do výslužby. Žádost podal a bylo jí bleskově vyhověno – hraničář Satorie byl k 1. červnu 1946 převelen do výslužby. V uniformě generála byl ještě v červenci 1947 přítomen návštěvě prezidenta ČSR Edvarda Beneše v Ostravě.

Odchod do výslužby snášel generál Satorie těžce, uchránil jej však od represí, které postihly mnohé z jeho přátel. Po krátké těžké nemoci zemřel v Ostravě 30. dubna 1949 a je pohřben na hřbitově v Ostravě-Zábřehu, dle svého přání v hraničářské uniformě „s pejsky“, které si vážil více než generálské hodnosti. Naplnil tak slova, jimiž se loučil s vojáky svého pluku 11. prosince 1938 v Moravské Ostravě: „Hoši, zůstaňte vždy hraničáři ...“

Ve Slezsku ale nezapomínají. Památka hraničářského generála Jana Satorie v českém Slezsku znovu ožívá obětavou činností zdejších klubů vojenské historie v Opavě, Bohumíně, Bruntále i v Ostravě při obnově těžkých a lehkých objektů čs. opevnění. Areál čs. opevnění v Hlučíně-Darkovičkách, od roku 1992 ve správě Slezského zemského muzea, je nejlépe zrekonstruovaným opevněním u nás a patří k evropské špičce. Konají se v něm rozsáhlé ukázky obrany opevnění s velkou návštěvností. 24. května 2002 se v Hlučíně uskutečnilo nové slavnostní dekorování praporu hraničářského pluku 4 stuhami některých obcí, v nichž byly rozmístěny útvary pluku, a stuhou ostravské pobočky Svazu důstojnictva. 18. června 2002

byla v Opavě odhalena pamětní deska Janu Satorie v kasárnách Výcvikové základny logistiky generála Píky. Je umístěna na domě, ve kterém tehdejší velitel pěšího pluku 15 žil s rodinou v letech 1934 až 1937 a v němž je nyní kancelář ČSBS a ČSOL. Slavnostní odhalení provedla paní Marie Czopová, dcera brigádního generála Jana Satorie.

Literatura a prameny:

Kvalifikační listina Jana Satorie staršího.

DURČÁK, J., BÖHM, J. *Opevňování Ostravska v letech 1935 až 1938*. Opava: Ave, 1995

BREUER, J.: Československé opevnění ve Slezsku. In: *Vlastivědné listy Slezska a severní Moravy*, 27, 2001, č. 1.

VAŇOUREK, M.: *Hraničáři od Hlučína*. Mohelnice 2000.

Vzpomínky pamětníků a pamětníků.

Ing. Jaromír Breuer